

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ
IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 21–22 травня 2020 року)

У двох частинах

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2020

ДО БІОГРАФІЇ ВІЙСЬКОВОГО ДИПЛОМАТА ВАСИЛЯ ТРЕПКЕ (емігрантський період)

Власенко В. М.

*к. і. н., доцент, завідувач секції історії кафедри КІТГДП ННІ права
Сумського державного університету*

Українська військова дипломатія має давні традиції. Особливо важливу роль вона відіграла в періоди національно-визвольних змагань, зокрема під час Української революції 1917-1921 рр., коли було відновлено українську національну державність у формі Української Народної Республіки (періоди Центральної Ради та Директорії), Української Держави (гетьманат П. Скоропадського) та Західно-Української Народної Республіки. У той час діяли військові місії, військові секції та військові аташе при дипломатичних представництвах. Про багатьох військових дипломатів того буремного часу бракує інформації. За часів СРСР через участь у протистоянні з більшовиками їхні імена або не згадували взагалі, або згадували тільки негативно. До таких належить поручик Армії УНР, член Військової місії УНР в Румунії у 1919-1920 рр. Василь Васильович Трепке. Його ім'я годі шукати в сучасних енциклопедично-довідкових виданнях, хоча у 1939 р. він був «міністром без портфеля» в Уряді УНР в еміграції. Донедавна невідомим залишався й емігрантський період життя дипломата. У працях з історії української еміграції в Румунії є лише згадки про нього [1-6]. Саме тому автор ставить за мету окреслити основні віхи життя В. Трепке в Румунії у міжвоєнний період.

Василь Васильович (Вільгельмович) Трепке походив з родини німецького колоніста (ткача), який був приписаний до купецького стану і мав у Полтаві магазини, млини та будинки, а в Полтавському повіті (село Ковалівка) більше 1 тис. десятин землі. Василь Трепке закінчив Університет у м. Фрайбург (Німеччина), здобувши фах економіста. Брав участь у Першій світовій війні, з 1918 р. він – поручик Армії УНР. Досконально володів німецькою та французькою мовами. Влітку 1919 р. став старшиною з особливих доручень Військової місії УНР в Румунії, яка в лютому наступного року перетворилася на військову секцію при Надзвичайній дипломатичній місії (НДМ) УНР в цій країні, а після її (секції) ліквідації у 1921 р. був секретарем НДМ. Перебуваючи на дипломатичній службі, займався справами транспортування зброї, амуніції і медико-санітарних матеріалів для Армії УНР, повернення військовополонених з Румунії або її територією до України та опіки над інтернованими у румунських таборах українськими військовими і цивільними особами.

Після поразки II Зимового походу Армії УНР для емігрантів і біженців, які перебували поза межами України, стало зрозуміло, що повернення в Україну

відкладається на невизначений термін. За таких умов НДМ УНР в Румунії стала організатором громадського життя тамтешніх українських емігрантів. Вона ініціювала створення позапартійних центральних українських організацій, які б допомогли емігрантам адаптуватися до нових умов життя та зберегти національну ідентичність. Так, у жовтні 1922 р. було започатковано Філію Українського товариства (прихильників) Ліги Націй в Румунії з регіональними осередками більш ніж у 10 містах, квітні 1923 р. – Співоче товариство «*Дума*», травні того ж року – Українське ощадно-позичкове товариство «*Згода*» (*Акордул*). До складу правлінь (управ) цих громадських об'єднань увійшли члени НДМ УНР в Румунії, зокрема й В. Трепке.

Напередодні ліквідації НДМ УНР 15-17 вересня 1923 р. в Бухаресті відбулася І Конференція української еміграції в Румунії, на якій обговорювалися політичне становище в Україні та нагальні потреби емігрантів. В. Трепке виголосив доповідь «*Організація української еміграції в Румунії*», запропонувавши створити єдину центральну організацію українських емігрантів, яка б об'єднувала всіх емігрантів в Румунії, незалежно від їхніх політичних уподобань. На останньому засіданні форуму було створено керівний орган української еміграції – Громадсько-допомоговий комітет (ГДК). До його складу увійшов і В. Трепке. На першому засіданні ГДК його обрали головою загально-громадської (вона ж і фінансова) секції [1, с. 176].

Згодом В. Трепке став заступником голови (професор К. Мацієвич) ГДК, а після остаточного від'їзду К. Мацієвича до Чехословаччини у 1925 р. Василь Васильович фактично керував роботою Комітету. Він брав участь у всіх наступних конференціях і нарадах української еміграції в Румунії. На II Конференції (1924) виголосив доповідь «*Про економічне об'єднання еміграції*», III (1925) – «*Найближчі завдання української еміграції в Румунії*», IV (1926) – «*Сучасне становище на Україні та відгуки на смерть Симона Петлюри*», особливій нараді (1927) – «*Політичні завдання української еміграції в Румунії*», V Конференції (1928) – «*Програма діяльності Комітету на найближчий рік*», VI (1934) – «*Стара і нова еміграція з України*», VII (1936) – про взаємовідносини ГДК з інституціями Ліги Націй, Офісу Нансена, румунськими державними установами, Українською головною еміграційною радою, чехословацькою та болгарською колоніями в Румунії. З вересня 1940 р. до березня 1942 р. В. Трепке очолював ГДК [7, арк. 127-128, 213-214]. Громадською роботою займалася і його дружина Антоніна Миколаївна Трепке. З 1922 р. вона була головою Союзу українських-жінок-емігранток в Румунії.

Василь Трепке брав участь у загальному об'єднувачому русі української еміграції. Так, він виголосив доповідь про українську еміграцію в Румунії на II Конференції Української головної еміграційної ради (УГЕР), що відбулася 24-25 вересня 1932 р. в

Празі [8, л. 5]. На цьому ж форумі його обрали запасним (кандидат) членом УГЕР [9, с. 15]. У березні 1935 р. він став членом Товариства Музею визвольної боротьби України [10, arch. 342]. У другій половині 1930-х рр. завдяки активній громадській роботі в Румунії його обрали до складу президії Українського товариства прихильників Ліги Націй [11, арк. 19].

Як випливає з агентурних даних радянських спецслужб, у міжвоєнний період В. Трепке належав до Державного Центру Української Народної Республіки (ДЦ УНР), що складався з Президента УНР (Голова Директорії й Головний Отаман), Уряду УНР, Братства української державності (БУД, таємний передпарламент), Армії УНР, державних установ з їхніми службовцями. Будучи членом БУД, здійснював інформаційно-політичні акції ДЦ УНР в Румунії [12, с. 35]. Брав участь у нарадах представників уряду й Армії УНР в еміграції. Навесні 1929 р. одна з таких нарад відбулася у Варшаві. Серед її учасників – А. Ливицький, М. Ковальський, О. Лотоцький, К. Мацієвич, В. Трепке, А. Яковлів, генерали В. Сальський, В. Сінклер та О. Удовиченко [13, арк. 93]. Після нападу Німеччини на Польщу у вересні 1939 р. А. Ливицький зрікся посади Президента УНР. Її обійняв колишній Голова Уряду УНР в еміграції В. Прокопович. Невдовзі було сформовано новий склад Уряду, до якого увійшов В. Трепке як *«міністр без портфеля»* [14, арк. 20-21].

Опинившись в еміграції та намагаючись адаптуватися до тамтешнього життя, В. Трепке зайнявся науковими студіями. На початку 1920-х рр. здобув науковий ступінь доктора наук (аналог PhD) з державного управління. У січні 1926 р. ГДК доручило йому зібрати документи та свідчення про перебування гетьмана Івана Мазепи на території Румунії [15, с. 27]. У січні наступного року в Бухаресті він прочитав публічну лекцію *«Мазепа і мазепинство»* [16, с. 25-27]. У 1930 та 1931 рр. на замовлення Українського наукового інституту у Варшаві В. Трепке здійснив дві дослідницькі подорожі по Румунії з метою з'ясування місця поховання гетьмана І. Мазепи. За їх результатами на сторінках паризького тижневика *«Тризуб»* та історичного календаря-альманаха *«Червоної калини»* було опубліковано низку його статей. У 1930-х роках він став членом Союзу українських журналістів і письменників на чужині [17, с. 3].

Під час Другої світової війни В. Трепке працював у страховій компанії *«Дженерал»* в Бухаресті. 30 серпня 1944 р. розпочалася Бухарестсько-Арадська (Румунська) наступальна операція радянських військ. Невдовзі в Румунії почалися арешти українських емігрантів. У вересні того ж року В. Трепке заарештували. Як випливає з опублікованих документів радянської розвідки СМЕРШ, 14 листопада 1944 р. військовим трибуналом 2-го Українського фронту В. Трепке був засуджений за статтями 58-2 та 58-11

Кримінального кодексу РРФСР до вищої міри покарання [18, с. 599]. У квітні 1945 р. в Кишиневі вирок було виконано.

Отже, Василь Васильович Трепке, перебуваючи поза межами України, здійснював активну громадсько-політичну діяльність серед української еміграції в Румунії, належав до Державного Центру Української Народної Республіки в еміграції, брав участь у його заходах на міжнародній арені та в емігрантському середовищі, відзначився на науковій ниві. Перспективними, на думку автора, є дослідження діяльності поручикана дипломатичній службі у 1919-1921 рр. та його життя в Румунії під час Другої світової війни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Власенко В. Перша конференція української еміграції у Румунії (до 85-річчя з дня заснування Громадсько-допомогового комітету української еміграції у Румунії). *Українознавство – 2008. Календар-щорічник*. Київ, 2007. С. 172–178.
2. Власенко В. Надзвичайна дипломатична місія УНР у Румунії – організатор громадсько-політичного життя української еміграції. *Сумська старовина*. 2008. № 25. С. 76–84.
3. Власенко В. Мазепіана міжвоєнної української політичної еміграції у Румунії. *Київська старовина*. 2010. № 3. С. 74–82.
4. Рендюк Т. Г. Українська діаспора в Румунії: роль і місце військової та політичної еміграції у період між двома світовими війнами. *Гілея*. 2011. Вип. 54 (№ 11). С. 138–146.
5. Власенко В. Громадсько-допомоговий комітет української еміграції в Румунії крізь призму її конференцій. *Особистість, суспільство, держава: проблеми минулого і сьогодення*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 18 квітня 2016 р.: у 2-х ч. Суми: СумДУ, 2016. Ч. 1. С. 3–15.
6. Срібняк І. В., Попенко Я. В. Діяльність військового відділу Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Румунії, 1920 р. (за матеріалами САВ). *Rusin*. Кишинів, 2019. № 57. С. 157–178.
7. Галузевий державний архів Служби безпеки України (ГДА СБУ), ф. 5, спр. 26440, т. 1.
8. Централен държавен архив на Република България, ф. 1717К, оп. 1, а. е. 459.
9. Чорненький В. Друга конференція Головної Еміграційної Ради в Празі (24-25 вересня 1932). *Тризуб*. 1932. Ч. 38. С. 13–15.
10. Národní archiv České republiky, f. «Ukrajinske muzeum v Praze», cart. 1, inv. № 6.
11. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 3535, оп. 1, спр. 3.
12. Ливицький М. А. ДЦ УНР в екзилі між 1920 і 1940 роками. Мюнхен; Філадельфія: Вид-

во Укр. інформ. бюро, 1984. 72 с.

13. Галузевий державний архів Служби зовнішньої розвідки України, ф. 1, спр. 12617, т. 2.

14. ГДА СБУ, ф. 5, спр. 26440, т. 2.

15. Хроніка. Д. Г. В Румунії. Могила гетьмана Івана Мазепи. *Тризуб*. Париж, 1926. Ч. 18. С. 27.

16. Хроніка. В Румунії. Д. Г. Свято незалежності в Румунії. *Тризуб*. 1927. Ч. 8. С. 25–27.

17. Звіт Союзу українських журналістів і письменників на чужині [за період від 26.III.1934 до 29.X.1935]. Прага, 1935. 4 с.

18. Органы государственной безопасности СССР. Сб. документов. Т. V. Кн. 2: Границы СССР восстановлены (1 июля – 31 декабря 1944 г.) / ФСБ РФ, Академия ФСБ РФ; ред. коллегия: Н. П. Патрушев (предс.) и др. Москва: Кучково поле, 2007. 895 с.

ЗАКОН ПРО ТИМЧАСОВЕ УПРАВЛІННЯ ТА ПОРЯДОК ЗАКОНОДАВСТВА УНР 1920 Р.

Войтенко К. С.

*Студентка I курсу Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Науковий керівник: Козаченко А. І.

*д. ю. н., доцент, завідувач кафедри теоретико-правових дисциплін
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Дослідження історичного досвіду України в контексті державотворення, механізму функціонування органів державної влади є надзвичайно важливим і актуальним напрямом дослідження в умовах сучасних реалій, коли швидкі реформування гальмують ефективний суспільно-політичний розвиток України та її інтегративні зовнішньополітичні процеси. Важливим прикладом є законодавча діяльність Директорії УНР, позитивні та негативні елементи структури органів державної влади.

Питаннями законотворення в часи Директорії займалися такі науковці як В. Рум'янцев, К. Лісова, В. Єрмолаєв, Л. Шевчук та інші, однак варто зазначити, що дослідження стану законодавства та ролі представницьких органів влади періоду «Другої» УНР потребує додаткового дослідження та наукового аналізу.

Серпнева декларація, прийнята 1920 р., визначила вже характерний «демократично-республіканський, на основі парламентаризму» напрям розбудови держави, однак цей проект не було втілено у життя [1, с. 128]. На думку В. Єрмолаєва, цю декларацію не вдалось реалізувати, оскільки вона передбачала суто парламентську модель організації влади, з якою не погоджувався лідер Директорії Симон Петлюра [2, с. 75].